

Skattereformens effekter på arbetsutbudet – några resultat

De omläggningar av inkomstbeskattningen som ägt rum både under 1980-talet och 1991 tenderar att öka arbetsutbudet för både män och kvinnor. Det är inte fråga om några stora förändringar utan rör sig maximalt om någon extra timme per vecka. Trots detta tyder resultaten på att 1991 års skattereform avsevärt har reducerat den effektivitetsförlust som beskattningen av arbetsinkomster ger upphov till, skriver Thomas Aronsson.

1. Introduktion

En av de mest omdiskuterade delarna i 1991 års skattereform har varit dess effekter på utbudet av arbetskraft. Detta är kanske inte så konstigt eftersom ett viktigt syfte med att införa ett nytt inkomstskattesystem var att skapa, samhällsekonomiskt sett, bättre incitament att arbeta och spara. Under den senaste tiden har dock allt fler debattörer gjort gällande att skattereformen misslyckats i detta avseende. Man menar att att det i faktiska sysselsättningsdata inte går att utläsa de kvantitativa effekter som utlovades före skattereformens genomförande. Ett sådant påstående kan emellertid vara vilseledande av flera skäl. För det första har det nya inkomstskattesystemet varit i kraft bara i ca 3 år, samtidigt som den process genom vilken människor anpassar sitt beteende till ett nytt skattesystem kan vara mycket mer långsiktig. För det andra har vi idag relativt sett hög arbetslöshet, vilket innebär att sysselsättningsdata inte återspeglar utbudet av arbetskraft. Detta har också viktiga konsekvenser för möj-

ligheten att studera vilka effekter skattereformen har på människors vilja att arbeta. För att kunna genomföra en sådan studie måste vi känna till och dessutom kunna kvantifiera de mekanismer som styr utbudet av arbetskraft. Det är detta som denna artikel behandlar.

Syftet är att diskutera vilka effekter 1991 års inkomstskattereform har på utbudet av arbetskraft. Jag kommer i samband med detta också att studera den effektivitetsförlust som beskattningen av arbetsinkomster ger upphov till samt hur denna effektivitetsförlust har påverkats av skattereformen. Effektivitetsförlusten har att göra med att skatter ofta introducerar en kil mellan det pris köparen betalar och det pris säljaren erhåller, vilket tenderar att blockera vissa möjligheter till byte. Effektivitetsförlusten mäter därför i princip den extra kostnad för samhället som följer av detta. En vanlig missuppfattning tycks vara att om beskattningen av arbetsinkomster inte påverkar arbetsutbudet så leder den inte heller till några effektivitetsförluster. Detta är emellertid fel eftersom en inkomstskatt kan leda till mycket stora effektivitetsförluster även om den inte har någon effekt alls på utbudet av arbetskraft. Vi kommer också att se att skattereformen tycks ha en förhållandevis liten (men absolut inte negliger-

Docent THOMAS ARONSSON är verksam vid Institutionen för nationalekonomi, Umeå universitet.

bar) effekt på arbetsutbudet. Samtidigt leder skattereformen till en avsevärd reduktion av effektivitetsförlusten. Diskussionen baserar sig på resultaten i Aronsson [1993], som är en empirisk studie av skattereformens effekter på arbetsutbudet. Jag inleder emellertid med en kortfattad beskrivning av den ekonomiska teorin för individens val av arbetsutbud i dess enklaste form, och diskuterar i samband med detta också hur effektivitetsförlusten kan mätas.

2. Arbetsutbudets bestämningsfaktorer

För att på ett så enkelt sätt som möjligt kunna förmedla de grundläggande insikter som ekonomisk teori ger, arbetar jag här med en enkel modell som är relaterad till en enskild individ (istället för till ett hushåll, vilket i detta fall kanske skulle vara mer realistiskt). Vi antar att individen konsumerar två nyttigheter; varor, c , och fritid, F . Fritid definieras i sin tur som total tillgänglig tid, L , minus arbetstid, h . Möjligheten att konsumera varor ges av budgetrestriktionen

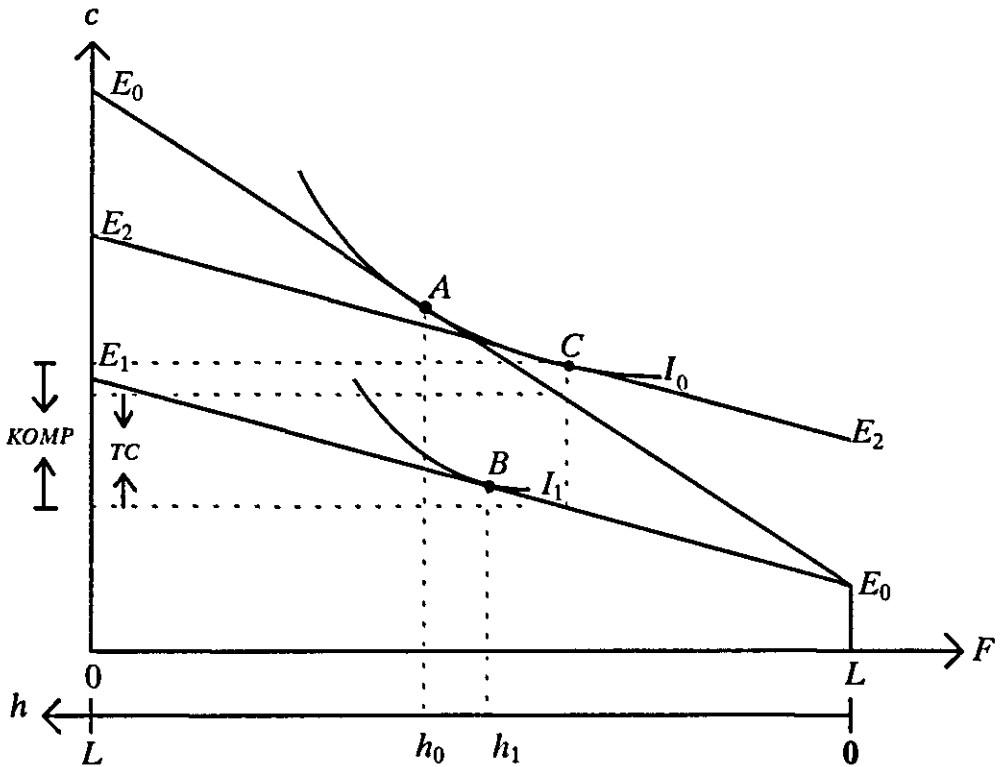
$$wh + y - T = c, \quad (1)$$

där w är bruttotimlön, y är inkomster från andra källor än arbete och T är den totala inkomstskatt individen betalar. Antag först att $T=0$ i ekvation (1), dvs att individen inte betalar någon inkomstskatt, och studera *Figur 1*. I *Figur 1* mäter jag varukonsumtion på den vertikala axeln och fritid på den horisontella. Detta innebär att också arbetstid kan mätas på den horisontella axeln men åt andra hållet, dvs ju närmare origo vi befinner oss, desto mer arbetar individen (och desto mindre är fritidskonsumtionen). I det fall när inga skatter förekommer, ges budgetrestriktionen i ekvation (1) av linjen E_0-E_0 i figuren. Individens preferenser för konsumtion av varor och fritid representeras enklast av indifferenskurvor. I fi-

guren har två sådana kurvor lagts in, vilka benämns I_0 respektive I_1 . Om inga skatter förekommer ser vi att individen når största möjliga nytta givet sin budgetrestriktion om han/hon väljer punkt A , där budgetrestriktionen tangerar indifferenskurvan I_0 . Vi kan då avläsa ur figuren att arbetsutbudet är h_0 timmar.

Vad händer nu om vi inför beskattning i analysen? Låt oss anta att vi inför en proportionell skatt på arbetsinkomster, så att den totala skattebetalningen blir $T=tw_h$, där t är marginalskattesatsen. Detta innebär, att individens timlön nu reduceras till $w(1-t)$, vilket är detsamma som att budgetlinjen i figuren vrids nedåt till E_0-E_1 . Såsom figuren är ritad kommer individen nu att välja den kombination av varor och fritid (och därmed arbetstimmar) som presenteras av punkten B , där arbetsutbudet är h_1 timmar. Förändringen i antalet önskade arbetstimmar som följer av att denna skatt införs kan uppdelas i en substitutionseffekt och en inkomsteffekt. För att kunna illustrera detta antar vi att individen när skatten väl har införts erhåller en hypotetisk kompensation för denna i form av en klumpsummetransferering, som är av sådan storlek att den initiala nyttonivån uppnås. Detta innebär i *Figur 1* att budgetlinjen E_0-E_1 parallellförskjuts utåt med oförändrad lutning. Vi kommer då så småningom till den hypotetiska budgetlinjen E_2-E_2 , som tangerar indifferenskurvan I_0 i punkten C . Förflyttningen från punkten A till punkten C kallas substitutionseffekt, och har att göra med att budgetlinjen vrids på så sätt att fritid nu blir relativt sett billigare samtidigt som individen kompenseras för den nyttoförlust skatten innebär. Substitutionseffekten av en ökning av marginalskatten (dvs en reduktion i timlönen efter skatt) är negativ i den bemärkelsen att den verkar för en reduktion i antalet arbetade timmar. Förflyttningen från punkten C till punkten B kallas inkomsteffekt. Denna har att göra med att en ökad skattebetalning reducerar individens inkomst.

Figur 1 Konsumtion av varor och fritid.

Inkomsteffekten av en ökning i marginalskatten kan gå åt vilket håll som helst. Om fritid är en normal vara – det resultat som vanligen erhållits i empiriska studier – tenderar inkomsteffekten att öka arbetsutbudet. Den kvalitativa effekten på utbudet av arbetskraft av en förändring i marginalskatten är således beroende av hurvida substitutionseffekten dominerar inkomsteffekten eller vice versa. Eftersom ekonomisk teori inte ger någon vägledning i detta fall är det nödvändigt att empiriskt bestämma vilken av dessa två effekter som dominerar. Som figuren är ritad är substitutionseffekten störst, vilket innebär att en ökning (reduktion) i marginalskatten tenderar att reducera (öka) individens arbetsutbud.

Uppdelningen av effekten på antalet arbetade timmar av en löne(skatte)för-

ändring i en substitutionseffekt och en inkomsteffekt är emellertid intressant också ur ett välfärdsekonomiskt perspektiv. Orsaken till detta är att den effektivitetsförlust skatten medför är relaterad till substitutionseffekten (men inte till inkomsteffekten). *Figur 1* illustrerar ett sätt att mäta denna effektivitetsförlust. Antag ännu en gång att individen har erhållit den hypotetiska kompensationen för skatten så att nyttan är densamma som när ingen beskattning förekommer, dvs individen befinner sig i punkten C. Storleken på den kompensation individen kräver för att erhålla samma nytta som i frånvaro av beskattning benämns *KOMP* i figuren. Å andra sidan, om individen befinner sig i punkten C så är skattebetalningen bara av storleken *TC*, varvid det framgår av figuren att *TC* är mindre än *KOMP*. Vi skulle

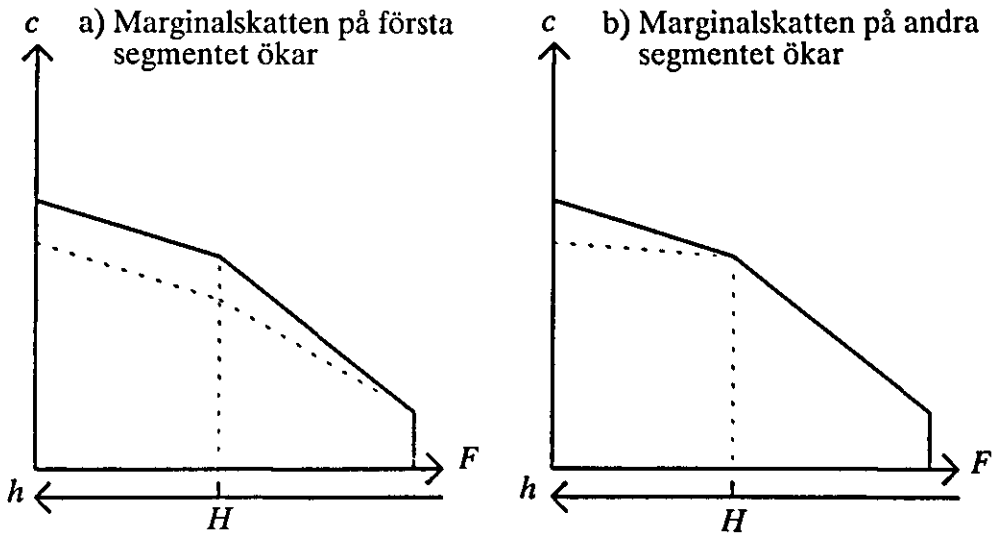
därför i princip kunna mäta effektivitetsförlusten av skatten på arbetsinkomster som $KOMP-TC$. Detta resultat har att göra med substitutionseffekten. Ju större substitutionseffekten är, desto större är effektivitetsförlusten. Det är av den anledningen som klumpsummeskatter ofta betraktas som ideala från effektivitetssynpunkt. Klumpsummeskatter har ingenting med individens beteende att göra utan innebär bara att ett visst givet belopp tas ut i skatt, vilket är detsamma som att budgetrestriktionen parallellförskjuts inåt. Det är därvid uppenbart att den hypotetiska kompensation individen skulle kräva för att uppnå samma nyttonivå som innan skatten infördes exakt kommer att motsvara skattens storlek.

Hittills har vi bara behandlat proportionella skatter, dvs skattesystem där marginalskatten är konstant. I Sverige (och i många andra länder) är emellertid inkomstbeskattningen progressiv. *Figur 2* illustrerar den enklaste formen av ett progressivt skattesystem som bara innehåller två marginalskatter. Antag att inkomster mindre än X kronor beskattas med marginalskatten t_1 medan inkomster större än X kronor beskattas med den högre marginalskatten t_2 . Om vi för enkelhetens skull tänker oss att beskattningen bara avser arbetsinkomster, så kan brytpunkten mellan de två marginalskatterna uttryckas i termer av arbetstimmar som $H=X/w$. Budgetrestriktionen representeras av den knäckta heldragna linjen i figuren. I *Figur 2a* höjs marginalbeskattningen av låga inkomster (dvs inkomster mindre än X kronor), samtidigt som marginalbeskattningen av höga inkomster är oförändrad. Efter förändringen markeras budgetrestriktionen av den streckade linjen. Vilka effekter på arbetsutbudet kan vi förvänta oss i detta fall? Om individen innan reformens genomförande arbetar mindre än H timmar kommer han/hon att möta både en substitutionseffekt och en inkomsteffekt. Därför kan vi i detta fall inte dra några kvalitativa slutsatser om ef-

fekten på arbetsutbudet av att marginalskatten ökar. Arbetar individen mer än H timmar, kommer dennes marginalskatt inte att påverkas av reformen. Däremot kommer naturligtvis individen att betala mer skatt än tidigare på den del av inkomsten som understiger X kronor. I detta fall leder reformen bara till en inkomsteffekt, vilket tenderar att öka arbetsutbudet om fritid är en normal vara. *Figur 2b* illustrerar det fall där marginalskatten på höga inkomster (dvs inkomster större än X kronor) ökar medan marginalbeskattningen av låga inkomster är oförändrad. Det är då uppenbart att om individen före reformen arbetar mindre än H timmar, kommer dennes arbetsutbud överhuvudtaget inte att påverkas. Arbetar individen mer än H timmar före reformen kommer dennes marginalskatt att öka, vilket innebär att den kvalitativa effekten på arbetsutbudet är beroende av om det är substitutionseffekten eller inkomsteffekten som dominerar.

Vilka slutsatser kan vi dra från dessa exempel? Om marginalskatten sänks för ett så lågt inkomstintervall, sådant att de flesta arbetstagares inkomster överstiger detta, kommer arbetsutbudet i ekonomin totalt sett att minska förutsatt att fritid är en normal vara. Sänker vi istället marginalskatten i de inkomstintervall där de flesta arbetstagare befinner sig (såsom var fallet med 1991 års skattereform), är slutresultatet beroende av både substitutions- och inkomsteffekten. Dominerar substitutionseffekten för flertalet arbetstagare kommer därvid arbetsutbudet att öka. För att kunna beräkna effekterna på arbetsutbudet av olika förändringar i skattesystemet måste vi därför ha kunskap både om arbetstagarnas preferenser och om deras budgetrestriktioner. Detta gör det också möjligt att beräkna hur effektivitetsförlusten påverkas. Beträffande effektivitetsförlusten bör vi även notera att denna växer med marginalskattens storlek. Om marginalskatterna är höga i de inkomstintervall där de flesta arbetsta-

Figur 2 Progressiv inkomstbeskattning.

gare befinner sig kan effektivitetsförlusten därför bli ganska stor. Det är kanske framför allt detta som är problemet med höga marginalskatter. Jag återkommer till detta nedan, där jag visar att det finns skäl att tro att 1991 års skattereform avsevärt har reducerat dessa effektivitetsförluster.

3. Empiriska resultat

Under de senaste 10–15 åren har det genomförts ett förhållandevis stort antal empiriska studier över effekterna på arbetsutbudet av inkomstbeskattning. De flesta av dessa studier bygger på olika varianter av den modell som ovan beskrivits. Exempel är Blomquist [1983], Blomquist & Hansson-Brusewitz [1990], Blundell mfl [1988], Hausman [1981] och Triest [1990]. De resultat som här kommer att presenteras bygger på Aronsson [1993], där jag använder en något mer komplicerad modell än den som kortfattat behandlades i avsnitt 2. Istället för att arbeta med en modell över individens arbetsutbud har jag arbetat med en modell för hushållet, där mannen och kvinnan si-

multant väljer utbud av arbetskraft. En sådan modell har en något rikare struktur än individmodellen, eftersom den också tar hänsyn till interaktionen mellan makar. Detta innebär bl.a. att den ene hushållsmedlemmens arbetsutbud inte bara beror av den egna marginallönen utan även av makens/makans marginallön. Vi kan därmed skilja mellan egenlöneeffekter (effekter på arbetsutbudet av en förändring i den egna marginallönen) och korslöneeffekter (effekter av en förändring i makens/makans marginallön). Hushållsmodellen betraktar hushållet (och inte individen) som den enhet som fattar beslut. Beslutsvariablerna är konsumtionsnivån (för hushållet som helhet) samt mannens respektive kvinnans arbetsutbud (eller fritid beroende på vilken dimension vi vill ge beslutsproblemet). Det optimala valet görs givet en budgetrestriktion för hushållet som helhet, där summan av mannens och kvinnans inkomster efter skatt (plus transfereringar) bestämmer konsumtionen. Jämfört med den enkla modell som beskrevs tidigare ger jag således problemet ytterligare en

dimension. Diskussionen i föregående avsnitt är emellertid i stor utsträckning fortfarande relevant och kommer avsevärt att underlätta den presentation av forskningsresultat som nu följer.

Resultaten bygger på data från 1981 års levnadsnivåundersökning. Jag har därvid använt data från år 1980 bestående av hushåll där båda makarna är mellan 25 och 55 år för att med statistiska metoder uppskatta sambandet mellan å ena sidan makarnas antal arbetade timmar och å andra sidan ekonomiska variabler av typen löner, inkomster (från andra källor än arbete) och skatter. Detta innebär med andra ord att jag erhåller en uppskattning av hushållens preferenser för fritid och varukonsumtion. Givet denna kunskap kan jag sedan prognosticera vilka effekter olika förändringar i skattesystemet har på arbetsutbud och effektivitetsförlust. Jag kommer här att jämföra arbetsutbudsbe- teende och effektivitetsförluster under tre olika skattesystem; systemen 1980, 1989 och 1991. En jämförelse mellan dessa tre år är speciellt intressant, eftersom de är sinsemellan mycket olika vad gäller utformningen av inkomstskattesystemet. År 1980 var inkomstbeskattningen kraftigt progressiv. Marginalskatten steg mycket snabbt med inkomsten, och skatteskalen innehöll i runda tal 20 marginalskatter. Den högsta statliga marginalskatten var 58 procent. Skattesystemet 1989 var mindre progressivt och den högsta statliga marginalskatten var 42 procent. Skillnaden i inkomstbeskattning 1989 och 1980 har framförallt att göra med omläggningen av inkomstbeskattningen i början av 1980-talet (dvs den skatteomläggning som kom att kallas den underbara natten). Den reform som genomfördes år 1991 representerar emellertid en ännu större skatteomläggning. Enligt 1991 års skattesystem betalas bara kommunalskatt (plus 100 kronor i statlig inkomstskatt), om den beskattningsbara inkomsten understiger 170 000 kronor. På beskattningsbara inkomster utöver denna nivå är den

statliga marginalskatten 20 procent.

Beräkningarna av arbetsutbudsbe- teendet m m för åren 1989 och 1991 har gjorts genom att anta att hushållen dessa år har samma preferenser som år 1980 (vilket är det år som data avser). Genom att göra detta antagande kan jag sedan beräkna hur mycket mannen och kvinnan i respektive hushåll skulle vilja arbeta under 1989 års respektive 1991 års inkomstskattesystem. Det experiment som här görs innebär således att vi studerar vad som skulle ha hänt om vi år 1980 hade infört 1989 års respektive 1991 års inkomstskattesystem.¹ Detta gör det möjligt att renodla effekterna av just skatter, eftersom skattesyste- mets utformning är det enda som skiljer de tre regimerna. Däremot är det naturligtvis meningslöst att jämföra arbetsutbuds- prognoserna med det faktiska utfallet vad gäller arbetstimmar 1989 och 1991 (som t ex finns i AKU) – det är ju inte bara skat- tesystemet som har förändrats sedan 1980. Läsaren bör också observera, att analysen bara avser inkomstbeskattning – föränd- ringar av indirekta skatter behandlas såle- des inte.² Resultaten presenteras i *Tabell 1*.

I *Tabell 1* är h_m och h_f mannens respek- tive kvinnans arbetsutbud mätt i årsar- betstimmar (och innehåller därför också semester, vilken 1989 och 1991 antas vara

¹ Analysen bygger på en jämförelse mellan de tre skattesystemen i reala termer, vilket innebär att jag under simuleringen har uttryckt 1989 års och 1991 års skatteskalor i 1980 års penning- värde.

² Indirekta skatter påverkar budgetrestriktionen via förändrade jämviktslöner och jämviktspriser, vilket är svårt att fånga upp på ett rimligt sätt i en modell som bara riktar uppmärksamheten på arbetsmarknadens utbudssida. Ett annat problem i sammanhanget är att varukonsumtionen i modellen aggregeras till en "komposit" vara. Jag har försökt att inkludera förändringar i mervär- desskatten genom att anta att prisnivån föränd- ras i samma proportion som denna. Detta hade dock en mycket liten effekt på resultaten.

Tabell 1 Arbetsutbud, skatteintäkter och effektivitetsförluster under tre olika skattesystem.

Skatte-system	h_m	h_f	T	EB	EB/T
1980	2063	1239	89789	27082	0,30
1989	2110	1261	89199	20130	0,23
1991	2190	1308	74999	6362	0,08

densamma som år 1980). T betecknar hushållets skattebetalning, dvs summan av mannens och kvinnans betalning av inkomstskatt, och avser både statlig inkomstskatt och kommunalskatt. EB (*excess burden*) är den effektivitetsförlust skatten ger upphov till. Både T och EB är uttryckta i kronor och mätta i 1991 års penningvärde. I tabellen gäller dessutom att alla siffror är sampelmedelvärden. Låt oss börja med att studera vilken effekt förändringarna av inkomstskattesystemet under 1980-talet har haft enligt modellen. Om vi jämför arbetsutbuds beteendet 1980 och 1989 ser vi, att både män och kvinnor i genomsnitt vill arbeta mer under 1989 års skattesystem. Genom att använda samma terminologi som i den teoretiska diskussionen kan man säga, att detta beror på att substitutionseffekten dominerar inkomsteffekten för både män och kvinnor. Den reduktion av marginalbeskattningen som ägde rum under 1980-talet tenderade därför att öka utbudet av arbetskraft.

Notera också att männens arbetsutbud ökar mer i timmar räknat än kvinnornas arbetsutbud – detta trots att kvinnor enligt modellen är mer känsliga för egenlöneförändringar än män. Detta resultat beror på att korslöneeffekterna är mycket större för kvinnor än för män. Korslöneeffekten för kvinnor innebär att de kommer att minska sitt arbetsutbud om mannens lön efter skatt ökar. Detta tenderar att bromsa upp den ökning av arbetsutbudet som annars skulle följa när marginalbeskattningen reduceras. Kors-

löneeffekten gör med andra ord att effekten på arbetsutbudet av en skatteförändring blir mindre än om vi bara skulle ta hänsyn till egenlöneeffekten (som den enkla modellen i föregående avsnitt gör). En annan viktig observation är att effektivitetsförlusten är mindre 1989 än 1980. Uttryckt som andel av skattebetalningen sjunker effektivitetsförlusten från 0,30 till 0,23. Förklaringen är att marginalbeskattningen är lägre i genomsnitt 1989 jämfört med år 1980. Trots detta är emellertid en effektivitetsförlust motsvarande i genomsnitt 23 procent av hushållens skattebetalning ganska stor. Även efter skatteomläggningarna på 1980-talet var därför inkomstbeskattning på marginalen ett förhållandevis "dyrt" sätt att ta ut skatteintäkter.

Av ännu större intresse är emellertid att jämföra den skillnad i beteende mellan åren 1989 och 1991 som modellen predikterar, eftersom detta illustrerar effekterna av den senaste skattereformen. Notera här dels att både männens och kvinnornas arbetsutbud i genomsnitt är större 1991 än 1989, dels också att männens arbetsutbud ökar relativt sett mer i timmar räknat än kvinnornas. De kvalitativa effekterna på arbetsutbudet är därför desamma som vid skatteomläggningen på 1980-talet, vilket innebär att de kan förklaras på samma sätt som ovan. Till skillnad från skatteomläggningen på 1980-talet ser vi också, att 1991 års skattereform kraftigt reducerar den inkomstskatt hushållen betalar i genomsnitt. Detta var naturligtvis förväntat med tanke på reformens syfte och karaktär. Mer notabelt är emellertid den avsevärda reduktion av effektivitetsförlusten som 1991 års skattereform ger upphov till. Modellen predikterar att effektivitetsförlusten mätt som andel av hushållets skattebetalning reduceras från 0,23 till 0,08 i genomsnitt. Detta har att göra med den avsevärda sänkning av marginalskatten i de flesta inkomstintervall som 1991 års skattereform gav upphov till och är därför helt konsistent med den teoretiska diskussionen.

Eftersom effektivitetsförlusten växer med marginals kattens storlek kommer den också att variera mellan olika inkomstgrupper. Det faktum att de skatteomläggningar som här diskuteras är sins emellan mycket olika gör dessutom att deras effekter på effektivitetsförlusten skiljer sig åt mellan olika inkomstgrupper. *Tabell 2* ger några exempel på detta, där jag delar upp hushållen i en låginkomstgrupp och en höginkomstgrupp på basis av summan av makarnas inkomster. Uppdelningen bygger på medianvärdet (i samplet) av denna inkomstsumma.

I *Tabell 2* avser *LI* låginkomsttagarhushåll, medan *HI* avser höginkomsttagarhushåll. Under 1980 års skattesystem var marginals katterna förhållandevis höga i ett stort antal inkomstintervall. Effektivitetsförlusten per skattekrone är därför ganska stor i genomsnitt för båda inkomstgrupperna. Under 1980-talet sänktes marginals katterna framförallt på medelhöga inkomster. Även om marginals katterna på de högsta inkomsterna också sjönk utvidgades skattebasen genom att underskottsavdrag inte fick göras vid beräkning av den så kallade tilläggsskatten (som bara mötte individer med förhållandevis hög inkomst). Detta förklarar varför effektivitetsförlustför höginkomsttagarhushåll är ganska stor i genomsnitt även under 1989 års skattesystem. Skattereformen 1991 innebar framför allt att marginalbeskattningen av höga inkomster kraftigt reducerades. 1989 var den högsta marginals katten ca 72 procent, medan den högsta marginals katten 1991 var ca 50 procent. Ett resultat av 1991 års skattereform är därför, att effektivitetsförlusten per skattekrone reduceras kraftigt i genomsnitt också för hushåll med höga inkomster. Läsaren bör dock observera att modellen inte lyckas fånga alla aspekter på skattereformen 1991 på ett korrekt sätt. Detta gäller till exempel förändringar i definitionen av basen för inkomstskatten. Beräkningar av effektivitetsförlusten är därför behäftade med stor osäkerhet.

Tabell 2 Effektivitetsförluster per skattekrone i olika inkomstgrupper.

Skattesystem	<i>LI</i>	<i>HI</i>
1980	0,27	0,33
1989	0,16	0,28
1991	0,05	0,11

Vilka slutsatser kan vi dra beträffande skattereformens effekter på utbudet av arbetskraft? De resultat som presenteras i denna artikel bör naturligtvis tolkas med stor försiktighet och dessutom tas för vad de är – nämligen effekter av beskattning på människors önskade antal arbetstimmar givet att bruttotimlönen (dvs timlönen före skatt) hålls konstant. Läsaren får inte förledas att tro att detta är de slutliga effekter på sysselsättningen som vi så småningom kommer att observera. Orsaken är, att om en skattereform påverkar utbudet av arbetskraft så kommer också bruttotimlönen att förändras. Den sänkning av bruttotimlönen som följer när arbetsutbudet ökar verkar snarast för att den slutliga ökningen i sysselsättningen blir mindre än vad som återges i *Tabell 1*. De effekter av skattereformerna på arbetsutbudet som presenteras i *Tabell 1* har därför snarast karaktären av övre gränser vad gäller den slutliga effekten på sysselsättningen i den population som studeras. För att kunna ta hänsyn till skattesystemets effekter på lönebildningen måste modellen utvidgas till en arbetsmarknadsmodell där också efterfrågan på arbetskraft beaktas. Om vi på motsvarande sätt vill ta hänsyn till effekterna av skattereformen på prisbildningen i ekonomin som helhet, måste en allmän jämviktsmodell användas. Läsaren bör emellertid observera att den hushållsnivåmodell som här studeras för att kartlägga hur arbetsutbudsbesluten fattas, är den första byggstenen i en sådan större modell. Med andra ord är kunskapen om skattereformens effekter på arbetsutbudet nödvän-

dig för att i ett senare steg kunna analysera effekten på prisbildningen, och därmed också kunna bestämma den slutliga effekten på sysselsättningen. Det vore därför intressant att använda denna kunskap om individens arbetsutbuds beteende i en allmän jämviktsmodell. Detta skulle göra det möjligt att fortsätta den analys av skattereformens effekter som egentligen bara påbörjas med modellen i denna artikel.

4. Slutsatser

De resultat som presenteras i denna artikel gör det möjligt att dra flera intressanta slutsatser om effekterna av skattereformen. En sådan slutsats är att 1991 års skattereform (och även de omläggningar av inkomstskatten som ägde rum under 1980-talet) tenderar att öka både männens och kvinnornas arbetsutbud. Det är här inte fråga om några väldigt stora förändringar utan det rör sig maximalt om någon ytterligare arbetstimme per vecka. En annan intressant observation är att modellen predikterar att männen ökar sitt arbetsutbud mer än kvinnor i timmar räknat. Förklaringen ligger i att jag, till skillnad från de flesta tidigare studier, använder en hushållsmodell, vilket introducerar så kallade korslöneeffekter i analysen. Även om kvinnor i sitt arbetsutbuds beteende är mer känsliga för förändringar i egenlönen än män är de också mer känsliga för korslöneförändringar. Detta tenderar att bromsa upp effekten av inkomstbeskattning på kvinnornas arbetsutbud. Det kanske mest intressanta resultatet är emellertid att 1991 års skattereform tycks innebära en avsevärd reduktion av effektivitetsförlusten. Modellen predikterar att denna effektivitetsförlust, som före reformen var av storleksordningen 20 till 30 procent av hushållens skattebetalning i genomsnitt, nu reduceras till ca 8 procent av denna. Detta innebär att de effektivitetsproblemet som tidigare var förknippade

med beskattningen av arbetsinkomster nu avsevärt har reducerats.

Det är viktigt att poängtera att denna studie bara behandlar effekterna av skattereformen på resursallokering (här arbetsutbud) och ekonomisk effektivitet. Andra aspekter, som tex inkomstfördelning, behandlas således inte. Detta beror inte på att sådana aspekter är ointressanta – tvärtom. Utformningen av ett skattesystem bygger ofta på en avvägning mellan effektivitet och fördelning. Höga marginalsatser, som kan leda till stora effektivitetsförluster, brukar ofta motiveras med fördelningspolitiska målsättningar. Förklaringen är istället att fördelningseffekter av skatter är så komplicerade att analysera att de kräver en egen studie. En intressant uppgift för framtida forskning är därför att studera vilka fördelningseffekter skattereformen har, samtidigt som man tar hänsyn till skattereformens beteendekonsekvenser på det sätt som görs i denna studie.

Referenser

- Aronsson, T, [1993], *Labour Supply and Tax Reform in the Neoclassical Model of Household Behaviour*. Department of Economics, University of Umeå.
- Blomquist, NS, [1983], "The Effect of Income Taxation on the Labor Supply of Married Men in Sweden". *Journal of Public Economics* vol 22, s 169–197.
- Blomquist, NS & Hansson-Brusewitz, U, [1990], "The Effect of Taxes on Male and Female Labor Supply in Sweden". *Journal of Human Resources*, vol 25, s 317–357.
- Blundell, R, Meghir, C, Symons, E & Walker, I, [1988], "Labour Supply Specification and the Empirical Evaluation of Tax Reforms". *Journal of Public Economics*, July.
- Hausman, J A, [1981], "Labor Supply." I Aaron, H & Peckman, J (red) *How Taxes Affect Economic Behavior*. Brookings Institution. Washington D.C.
- Triest, RK, [1990], "The Effect of Income Taxation on the Labor Supply in the United States". *Journal of Human Resources*, vol 25, s 491–516.